

Simoneta Anjelo Hornbi
SKUPLJAČICA BADEMA

Simoneta Anjelo Hornbi

SKUPLJAČICA BADEMA

Prevela
Gordana Subotić

Mono i Manjana
2008.

Naslov originala
Simonetta Agnello Hornby, La Menulara
© 2002 Giangiacomo Feltrinelli Editore Milano

Izdavač
Mono i Manjana

Za izdavača
Miroslav Josipović
Nenad Atanasković

Prevod
Gordana Subotić

Lektura
Ljubica Pupezin

Korice
Natalija Petrović

Tehnički urednik
Goran Skakić

Priprema za štampu
Ljiljana Pekeč

Štampa
Sajnos, Novi Sad

Tiraž
1.500

ISBN 978-86-7804-149-5

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

821.131.1-31

ANJELO Hornbi, Simoneta
Skupljačica badema / Simoneta Anjelo Hornbi;
prevela Gordana Subotić. - Beograd : Mono i Manjana, 2008 (Novi Sad : Sajnos). -
216 str. ; 21 cm
Prevod dela: La Menulara / Simonetta Agnello Hornby. - Tiraž 1.500.
- Napomene uz tekst.

ISBN 978-86-7804-149-5

COBISS.SR-ID 150658060

Britiš ervejzu

PONEDELJAK, DVEDESET TREĆI SEPTEMBAR 1963. GODINE

1.

Doktor Mendiko prisustvuje umiranju jedne pacijentkinje

Doktor Mendiko se najednom osetio veoma umorno, noge su ga bolele, a ruke trnule. Proveo je duže od jednog sata u istom položaju stežući Menularine šake i neprekidno joj nežno milujući prste kružnim pokretima. Podigao je desnu ruku, a levu je, raširenog dlana, spustio na čaršav na kome su počivale još tople ruke pokojnice.

Bio je to svečan, dirljiv trenutak koji je dobro poznao – poslednji zadatak lekara kojeg je smrt nadigrala. Nežno joj je sklopio kapke. Zatim joj je, preplićući joj prste, namestio ruke i pažljivo ih spustio na grudi. Podigao je čaršav pokrivajući joj ramena, poravnao ga, i naposletku ustao kako bi obavestio porodicu Alfalipe o Menularinoj smrti.

Zadržao se s njima onoliko koliko je bilo neophodno, dao je Đaniju Alfalipeu koverat s poslednjim pokojničnim željama i brzo sišao niz stepenice male zgrade pozdravljajući usput susedke koje su pošle da izjave saučešće. Kao da se gušio u toj kući, čim je izašao kroz kapiju pošao je kratkim koracima, udišući punim plućima još svež jutarnji vazduh. Iako je imala jedva nekoliko desetina metara, ulica je izgledala duža budući da je bila veoma uska i ispunjena uglovima nasumično, kroz vekove nadograđenih spratova kuća, koji su toliko štrčali da su gotovo progutali prvobitne niske građevine i pretvorili se u dva naspramna nepravilna niza zida presečena dvama lukovima nalik tunelima premre-

ženim stepeništem. A te stepenice, kojih je bilo mnogo, predstavljale su žilu kucavicu gradskog jezgra Rokakolombe, varoši srasle s planinskim kosinama.

Doktoru Mendiku odjednom pade na um da nije stavio brojanice oko prstiju pokojnice, kako je inače činio. U mislima je ponovo posetio Menularinu sobu da bi shvatio zašto je načinio taj propust. U sobi je bilo samo najnužnijeg nameštaja: postelja, stolica, orman, lampa i radio-aparat na noćnom stočiću, uzan pisaci sto na kome su u metalnoj posudici, u savršenom redu, poređana nalivpera, olovke i velika gumica. Na polici su bile dve fotografije nećaka i još jedna, prilično izbledela slika roditelja, nekoliko svezaka i poneka knjiga. Zidovi su bili goli, ako se izuzme reprodukcija Feretijeve slike *Devica Marija s detetom* okačena iznad uzglavlja. Sobi su nedostajali ženski dodir i verski predmeti: ikone, skulpturice device Marije i svetaca zaštitnika varoši, bočice svete vodice iz dalekih zemalja kakvih su ženske komode pune. Nije bilo čak ni brojanica. Uprkos tome, imao je utisak da je Menularina soba prožeta dubokom, gotovo monaškom religioznošću.

Nebeska traka ispresecana strmim i nejednakim krovovima bila je veoma svetla, s jedva malo plavetnila, gotovo zaslepljujuća. Doktor je stao, duboko uzdahnuo, pogledao uvis i usredsređeno posmatrao nebo. „Ko zna kuda će joj odlepršati duša, Bog joj dao mira“, tiho je rekao, a zatim se uputio niz stepenište koje se spuštalo ka njegovoj kući. Samostansko zvono odbijalo je jedanaest sati. Doktor Mendiko je izračunao da će pre ručka imati vremena da obavi neophodne telefonske razgovore, popije kafu i prošeta. Trebalo mu je da se osami i razmisli. „Ni ovako star doktor kao što sam ja ne može da se navikne na smrt“, promrmljao je za sebe pozvonivši na kućna vrata.

Pošto je ispratio doktora Mendika, Đani se vratio u dnevnu sobu. Majka i sestre su ga u tišini čekale. Santa se nije usudila da uđe iz poštovanja prema Alfalipeovima i zbog Menularinih naređenja. Nije, međutim, mogla da savlada radoznalost, pa je, podbulog lica oblivenog suzama, stajala u hodniku naslonjena na kuhinjska vrata prisluškujući razgovor svojih gospodara.

Gospođa Alfalipe je klonula u fotelji, glave opuštene na naslonu. Lila je sedela na naslonu za ruke i milovala joj čelo. Karmela je, međutim, stajala na balkonu čekajući muža. „Šta ti je dao doktor?“, upitala je Lila brata. Đani joj je pokazao koverat na kome je njegovo ime bilo ispisano velikim nakrivljenim slovima – Menularin rukopis. Kad je čula sestru, Karmela se okrenula i zagledala u njih. Videvši pismo hitro im se pridružila vrišteći: „To je sigurno testament, ne otvaraj ga, moramo da sačekamo Masima“, i nastavila je da ponavlja sve piskavijim glasom: „Moramo da sačekamo Masima.“ Gospođa Alfalipe se ponovo rasplakala i, kao da izgovara litaniju, prigušeno je ponavljala: „Znala sam da će Menu misliti na mene, volela me je.“ Lila i Đani su hteli odmah da otvore koverat, ali se nisu usudili niti su imali vremena da se usprotive Karmeli, jer su Santa i susede, mašući rukama i uglas žamoreći, upale u sobu da izjave saučešće. Ugledavši ih, gospođa Alfalipe gorko je zaplakala, a žene su odmah stale da je teše. „Šta će biti sa mnom, Menu me je lepo negovala, šta ću sad ja, bolesna...“

Žene su redom grlile i ljubile sestre i brata Alfalipa stežući ih u zagrljaj pri čemu ih je zapahnuo zadah oznojenih pazuha i hrane koju su spremale. Bio je to drevni miris mešavine belog luka, ulja, paradajza, peršuna, hleba, koji je Alfalipeove ujedinio u gađenju prema nižim društvenim slojevima.

Lila se naježila pri pomisli da od očeve smrti njene majka živi u istoj zgradi s prodavcem ribe, električarom Alfalipeovih i jednim činovničicom. Zahvalila je sudbini koja ju je odvela u Rim, daleko od ovog gnusnog sveta. Prikrivajući ravnodušnost, Lila je objasnila ženama da je njenoj majci bilo loše i da se gotovo onesvestila, ali joj je doktor Mendiko dao lek i naredio joj da legne. Ona i Karmela ne žele da je ostave samu tako skrhanu, te će se povući s njom. Neka dobre susede ostanu u kući, neka odu u sobu gde leži Menulara i ako hoće da pomognu Santi da pripremi odar, samo nek izvole, dok se one budu starale o majci kojoj su toliko potrebne u ovom teškom času.

Gospođa Alfalipe je, još dublje potonuvši u fotelju i spustivši ruke na glomazne naslone s kojih su joj visili dlanovi, potvrdila kćerkine reči, jer bila je i sama kćerka lekara i donekle se razumela u te stvari, i promrmljala: „Nije mi dobro, kao da ću se onesvestiti“, na šta njena deca

i Santa pohitaše da joj pomognu. Nakon ovih reči bilo je, međutim, nemoguće izbeći brižne žene koje su ih još revnosnije zasule savetima nudeći svakovrsnu pomoć. Svi zajedno odnesoše gospođu Alfalipe u njenu sobu i položiše je na postelju. Jedna žena joj je prinela čašu vode, druga stavila vlažan ubrus na čelo, treća namestila jastuk, četvrta izmerila puls. Gospođa Alfalipe je bila zahvalna na ovoj pomoći, ali se brinula da će je poboljšanje stanja lišiti pažnje koju je uživala, pa je udarila u još veću kuknjavu i jadikovanje. U tom času je stigao Karmelin muž

Masimo Leone nije se tog jutra usudio da se pridruži Karmeli i ode u Menularin stan nakon što ih je Santa, probudivši ih, pozvala da ih obavesti da je bolesnica na samrti. Ostao je da sačeka vesti u kući Alfalipeovih udaljenoj svega nekoliko minuta hoda. Tek kad mu je Karmela javila da je žena bez svesti, osetio je da može da im se pridruži. Nagonski se i dalje pokoravao Menularinoj zakletvi: „Kunem se majčinom dušom da on neće kročiti u kuću u kojoj živim“, tako ga je bila izopštila. Sedam godina je u braku s Karmelom, a nije mu bilo dozvoljeno da uđe ni u nastojnikovu sobicu, niti da telefonira ženi kad je bila u toj kući. Mrzeo je prokletu Menularu, i još je žestoko mrzi. Sad je konačno mrtva. Masimo se osećao oslobođen. Peo se uz stepenice uzbuđen i istovremeno uvređen. Pogledaće njen leš i neće moći ni da ga pljune, iako je zaslužila, jer je po žamoru koji je dopirao iz kuće bilo jasno da već ima sveta koji je došao da izjavi saučešće.

Susede su se prema njemu ponašale kao da je član pokojničine porodice, brižno su ga okružile nastojeći da ublaže nelagodu budući da su do tančina bile upoznate s njegovim izopštenjem. „Volela je vašu ženu kao svoju kćerku“, „Sve je činila za njih“, „Verujte mi da je bila dobra“. Čim mu se pružila prilika, Masimo se oslobodio žena i ušao u Adrijaninu sobu u kojoj su ga zabrinuti čekali ženini brat i sestra.

Na brzinu su se pozdravili, bez poljubaca i zagrljaja. Lila pohita da zatvori vrata pošto je rekla Santi da ih ostavi same i da nikog ne pušta unutra, a zatim je značajno pogledala brata. Đani je odmah otvorio koverat, izvadio papir i namršteno preleteo pogledom preko ispisanih slova. Sestre i Masimo su ćutke stajali oko njega dok je Đani nastavio da čita u sebi. Lila nije mogla da izdrži: „Šta kažeš na to da nam svima pročitaš?“ Brat joj je pružio list papira. „Pogledaj ti, ja ništa ne razumem.“ Na Đanijeve reči, majka, koja se bila naglo oporavila, ponovo

se zavali u jastuke kukajući. Ovog puta niko nije obratio pažnju na nju pošto je Đani počeo naglas da čita:

Ovo nije pravi testament. Već sam vam dala sve što vam je sledovalo i nemam da vam dam ništa što vam pripada, samo tražim da poslednji put učinite kako vam kažem i dobićete nasledstvo. Hoću da me sahranite u Rokakolombi bez procesije iskušeničica i monahinja i svi Alfalipeovi da budete na sahrani, jer sam zaslužila. Pokopaćete me u grob koji sam kupila preko puta vaše porodične grobnice, kako je i red da se učini sa „štićenicom“ kuće Alfalipe. Hoću da držite moju sliku i da kažete: „Ovde leži Marija Rozalija Incerilo, zvana Menulara, koja je u trinaestoj godini ušla u kuću Alfalipeovih i pošteno joj služila i štitila je sve do smrti.“ U Rokakolombi nemam šta da ostavim, kuća u kojoj živim pripada gospođi Adrijani, ako hoće i dalje da živi u njoj, ali morate da joj nađete dobru služavku i valjano da je platite kako bi je služila sve do smrti. Stvari iz moje sobe dajte ocu Areni ako su mu potrebne za sirotinju i za crkvu. Sav ostali nameštaj ide gospođi Adrijani. Hoću da odmah objavite čitulju u Sicilijanskim novinama, ovako kako je napisano, od reči do reči:

*Danas se ugasila
Marija Rozalija Incerilo,
zvana Menulara,
u pedeset petoj godini života,
upraviteljica i štíćenica kuće Alfalipe.
Ožalošćena porodica Alfalipe obaveštava
o svom večitom nenadoknadivom gubitku.*

Žalosnu čitulju objavljuju gospođa Adrijana Mandaračina, udovica advokata Oracija Alfalipea, njen sin Đani sa ženom Anom Kjovaro, njena kćerka Lila s mužem doktorom Đan-Marijom Bolom i kćerka Karmela s mužem Masimom Leonijem. Od trinaeste godine živela je u kući Alfalipeovih i odano služila neutešnoj, ožalošćenoj porodici. Misa će se održati u petnaest časova, u crkvi Adolorata, dana dvadeset četvrtog septembra 1963. godine, a pokojnica će biti sahranjena u porodičnoj grobnici na groblju u Rokakolombi.

Ne obaveštavajte moje nećake. Ne želim da mi dođu na sahranu. Bogu duša, a imetak onom ko ga je zaslužio.

Prva je progovorila majka. „Govorila sam vam da će se Menu za sve pobrinuti, ostavlja mi svoju kuću. Ali ko će se od vas brinuti o meni sad kad sam sama?“ Pridigla se na jastucima i sela u postelji osvrćući se oko sebe. Deca i zet, zanemeli i prebledeli, nisu obraćali pažnju na nju.

Masimo je u međuvremenu istrkao Đaniju papir iz ruku i pažljivo ga je proučavao. Najednom poče da grdi podižući glas: „Kakav je ovo dokument! A gde su pare i kome ih ostavlja? Jeo sam govna zbog ove kurve zato što si mi ti, ti“, urlao je upirući prst u ženu, „rekla da će misliti na nas pre nego što umre! Kretenušo jedna!“ Karmela briznu u plač sklanjajući se na majčin krevet, dok je Đani pokušavao da umiri Masima podsećajući ga da nije u svojoj kući i da su u drugoj sobi ljudi koji su došli da izjave saučešće, ali koji su spremni da prisluškuju i posle ogovaraju po varoši.

Lila je sela sa strane i počela ponovo da čita testament. Pokušala je da obuzda bes od kog su joj se grudi nadimale, ali je osetila kako joj se srdžba penje uz grlo i meša s rečima: „Sve je sama isplanirala, izabrala je i vreme sahrane, a testament je sigurno zabeležio doktor Mendiko, vidi se da nije njen rukopis. Ovo je izopačena poruka, ne želi svoju porodicu, možda su prekinuli odnose, to ne treba da nas iznenađuje, a pri tom hoće, štaviše, ponovo naređuje da mi platimo troškove sahrane i objavimo ovu besmiselnju čitulju, ponižavajuću, nepismenu i neprimerenu za jednu služavku, zapravo „štićenicu“, kako samu sebe naziva, i to ni manje ni više nego u *Sicilijanskim novinama*, a celog veka je živela u ovoj varoši i nigde drugde niko nije čuo za nju. Nije ni pomislila da čitulju damo u *Siciliji*, regionalnim novinama, htela je da objavimo njenu smrt u novinama koje se čitaju na celom ostrvu. Megalomanka, ovaj tekst je običan hvalospev koji je napisala samoj sebi, nikad ne bih pomislila da je tako tašta i neodgovorna. Ovo je poslednje ugnjetavanje koje moramo da istrpimo. Još nam se i podsmeva. Iako tvrdi da nema šta da nam ostavi, piše kako će nam poslušnost doneti dobro, da uvreda...“ Lila je bila tako besna da nije mogla da dovrši rečenicu. Ostali su je zapanjeno gledali.

U međuvremenu je pristiglo još ljudi koji su želeli da izjave saučešće. Sobom su odjekivale svečane, uobičajene reči žalosti. Baš u tom času iz dnevne sobe je dopro piskav ženski glas nalik po-

vicima piljarice koja nudi robu: „Bila je svetica! Proživela je život radeći i žrtvujući se! Nije zaslužila da umre!“ Glas se utopio u horu nerazgovetnih uzvika, žene su uglas izgovarale hvalospeve pokojnici. Lila se ponovo ozlojeđeno oglasila: „Zaslužila je da otvorim vrata i da jasno i glasno kažem ljudima da ne oplakuju služavku koja nam se bez milosti podsmeva!“ Masimo je bio ustao i čvrsto je stezao naslon stolice, činilo se da će ga smrviti. Glasno je rekao, kao da hoće da ga svi u kući čuju: „Uvek je želela samo da nas ponizi. Ovaj papir je pun jeda.“ Obraćajući se Lili, Đani je uzrujano dodao: „Ti živiš u Rimu, ali ja predajem na univrezitetu i nosim prezime Alfalipe. Ana i ja bismo se neopisivo obrukali kad bismo objavili ovakvu čitulju u novinama, ljudi bi nas smatrali neukim budalama, svi bi mi se smejali.“ Karmela poče da ciči: „Ti si bar daleko, a je l' neko misli na mene? Ja živim u Rokakolombi, šta će reći svet?“ Govorili su svi uglas, besno su se ushodali po sobi poput zveri u kavezu.

Nalaktivši se na krevetu, gospođa Alfalipe ih je, tanana i gotovo nalik devojčurku, posmatrala suznih očiju, iznenađenja i uzrujana. Morala je da se umeša kako bi ih smirila i iznenadila je i samu sebe i ostale odlučnošću s kojom je govorila. Nisu je zanimala uputstva za sahranu, na koja gotovo da i nije obratila pažnju, ona misli na decu i oni moraju malo više da misle na nju. Veoma je stara i – osećala je to u kostima – uskoro će umreti. „Jeste, bila je prepredena i imala je tešku narav, ali je bila poštena, sve nas je služila. Pravo je da je sahranimo. Verujte mi, daće vam ono što vam pripada, u to ne sumnjam. Ovo su možda samo uputstva za sahranu, mora da postoji i testament. Možda je smislila nešto kako ne biste plaćali porez na nasledstvo. Menu nije volela da plaća poreze. Smirite se, za milost Božju, tamo ima sveta.“ I briznu u plač iscrpljenja dugom grdnjom koju je upravo izgovorila.

Zabrinuta za nasledstvo bila je i Karmela, koja se grčevito uhvatila za tračak nade: „Nešto, međutim, treba zapamtiti. Menu je uvek ispunjavala obećanja i sinoć mi je rekla da ćemo, uradimo li kako ona kaže, dobiti imetak. Možda kod notara ili negde drugde postoji testament ili nam je već nešto prepisala ili nam je uplatila novac na bankarske račune

mimo našeg znanja. Treba da joj pregledamo fioke. Nije se ona uzdala u doktora Mendika, koji je gotovo pobenavio. Šta kažeš na to, Masimo?“ Tražila je odobravanje od muža, koji je stajao ispred balkona, okrenut leđima. Masimo se nije ni pomerio. Karmela je prebledela i, jecajući, ponovo se bacila na majčinu postelju.

Santa je pokucala na vrata, znatiželjna i zabrinuta. Ostale žene su čule veliku galamu i umirale su od želje da saznaju šta se događa. Oprezno je upitala da li posetioци mogu da uđu i izjave saučešće gospođi Adrijani. Soba je ponovo bila puna sveta i članovi porodice su se razišli. Masimo je nestao ne pozdravivši se ni sa kim i nisu ga videli do kasnog popodneva. U skromnom Menularinom stanu nikad nije bila takva gužva, posetioци su dolazili sve do ručka. Pored ljudi koji su pripadali njenom društvenom staležu, došle su i neke rođake i prijateljice gospođe Adrijane, pa čak i poneki nekadašnji sluga Alfelipecovih.

2.

Po podne, na dan smrti, porodica Alfalipe donosi teške odluke, a sestre i brat Alfalipe, umesto da bdiju nad pokojnicom, provode noć svako za sebe

Rano po podne, za vreme kratke pauze između nepodnošljivih poseta, Lila je predložila šta da učine: „Pre svega moramo da se pobrinemo za sahranu, jer telo ne može zauvek da ostane ovde. Uradićemo kako je rekla, čini mi se da je tako najbolje. Posle toga ćemo otići u njenu sobu i potražićemo testament ili bilo kakvo pisano uputstvo. Što pre treba da pozovemo notara Vacana i pronađemo knjigovođu koji joj je pisao poreske prijave, moramo da otkrijemo ko je to. Što se tiče čitulje, izričito se protivim da je objavimo u bilo kojim novinama, jer je ona, ipak, bila sluškinja.“

Gospođa Adrijana, živnula zahvaljujući posetama i pohvalama izrečenim na račun pokojnice, usprotivila se s odlučnošću kojom je